

M. T. C I C E R O N I S
P I A E A L I Q V O T
S E N T E N T I A E I

1 quod optimum maximumq; est, id uolumus adipisci, uirtuti opera danda est, sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. in Lelio.

2 Omnium rerum magnarum à dijs immortalibus principia ducuntur. in Vatin.

3. A dijs immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia. 2. de Legib.

4 Nemo magnus sine aliquo afflatu diuino unquam fuit. 2. de Nat. Deor.

5. Quum ipsa natura magnam homini facultatem dederit: tamen esse deus putatur, ut & ipsum, quod est hominum proprium, non partum per nos, sed diuinitus ad nos delatum uideatur. I. de Orat.

6 Commoda, quibus utimur: lucem, qua fruimur. spiritum, quem ducimus, à deo nobis dari & impartiri uideamus. Pro Ros. Amer.

7. Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores deos, eaq; quæ gerantur, eorū geri ditione atq; numine, eosq; optime de genere hominū mereri: & qualis quisq; sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate

te colat

EX CIO

colat religionem, m
habere rationem 2. de
8. Deorum prouid
9. Mandus regitur
10. Nihil est illi pr
mandum regit (quod q
quam consilia, ceterisq;
itates appellantur. Se
11. Illud modo uide
locum et faciem. sic
oportet, etiam si igno
Tusc.
12. Quis est tam uer
lum, deos esse non sentia
uix quisquā arte uilla
um persequi possit. ad
13. In mundo Deus e
tur qui cursum astroru
rum uicissitudines
maria contemplans, ho
tur. I. de Nat. Deor.
14. Deus ipse, qui m
intelligi non potest, n
gregata ab omni con

te colat religionem, intueri, piorumq; & impiorum
habere rationem. 2. de Legib.

8. Deorum prouidentia mundus administratur,
ijdemq; consulunt rebus humanis: neq; solum uniuersis,
uerum etiam singulis. 1. de Diuin.

9. Mundus regitur numine deorum, estq; quasi
communis urbs & ciuitas hominum. 3. de Finib.

10. Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc
mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius,
quam consilia, coetusq; hominum iure sociati, quæ ciuitates
appellantur. Som. Scip.

11. Illud modo uideto, ut Deum noris, et si ignores
& locum et faciem. sic animum tibi tuum notum esse
oportet, etiamsi ignores & locum & formam. 1.
Tusc.

12. Quis est tam uecors, qui cum suspexerit in cæ-
lum, deos esse non sentiat? et ea, quæ tanta mente fiunt,
ut uix quisquã arte ulla ordinem rerũ ac uicissitudi-
nem persequi possit, casu fieri putet? de Resp. Aruf.

13. In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui guber-
nat: qui cursum astrorum, qui mutationes temporum,
rerum uicissitudines ordinesq; conseruat, terras &
maria contemplans, hominum commoda uitasq; tuea-
tur. 1. de Nat. Deor.

14. Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo
intelligi non potest, nisi mens soluta & libera &
segregata ab omni concretione mortis, omnia sen-

tiens & mouens, ipsaq; prædita motu sempiterno.
Somn. Scipion.

15. Ea est Dei uita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluētius cogitari potest. Nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua sapientia & uirtute gaudet, habet exploratū fore se semper tum in maximis, tum in æternis uoluptatibus. 1. de Nat. deor.

16. Ut hominum membra nulla contentione, mente ipsa & uoluntate mouentur: sic numine deorum omnia finguntur, mouentur, atque mutantur. 1. de Nat. deorum.

17. Mala & impia consuetudo est contra deos disputandi, siue ex animo id fiat, siue simulate. 2. de Nat. deorum.

18. Homini timidè de potestate deorum, & pauca dicenda sunt. Pro Lege Manil.

19. Pietas grata est Deo: sumptus est remouendus. Quid enim est cur paupertatem deorum aditu arceamus, præsertim cum ipsi Deo nihil minus gratum futurum sit, quam non omnibus patere ad se placandum & colendum uiam Numæ Pompilij? 2. de Leg. Vide de Deo, 1.

20. Nulla est erga deos pietas, nisi honesta de numine deorum ac mente opinio. Pro Planc.

21. Color albus præcipuè decorus deo est. 2. de Le.

22. Cum multum animus corpori præstet, obserueturq;

ueturq; ut casta corpora adhibeantur, multò est in animis id obseruandũ magis: nam incoestum uel asper- sione aquæ, uel dierum numero tollitur: animi labes nec diuturnitate euanescit, nec manibus ullis elui po- test. 2. de Legib.

23. Nullum est animal præter hominem, quod ha- beat aliquam notitiam Dei. 1. de Legib.

24. De hominibus nulla gens est, neq; tam inmane- sucta, neq; tam ferrea, quæ non etiamsi ignoret qua- lem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. 1. de Legib.

25. Firmissimum afferrì uidetur, cur deos esse cre- damus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opi- nio. 1. Tuse.

26. Dij immortales sparserunt animos in corpora humana, ut essent qui terras tuerentur, quiq; celestẽ ordinem comtemplantes imitarentur eum uitæ modo atq; constantia. Cato Maior.

27. Deus animal unum spectabile, hominem, in quo omnia animalia contineret, effecit. De Vniuer.

28. Sunt ex terra homines, non ut incolæ & habi- tatores, sed quasi spectatores superarum rerum atq; celestium, quarum spectaculum ad nullum aliud ge- nus animantium pertinet. Sensus autem interpretes ac nuntij rerum in capite, tanquam in arce, mirificè ad usus necessarios & facti & collocati sunt. Tu re

liqua uide supra, de Homine 119. secunda de Natura Deor.

29. Cum natura ceteras animantes abiecisset ad partem, solum hominem erexit, & ad celi quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum excitauit: tum speciem ita formauit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. 1. de Legib.

30. Omnia aliorum causa generata sunt, ut fruges atq; fructus, quos terra gignit, animalium causa: animantes, hominum: ut equus uehendi causa, arandi bos, uenandi & custodiendi canis. Ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum. 2. de Nat. Deo.

31. Nobis persuasum esse debet, si omnes deos hominesq; celare possimus, nihil tamen auarè, nihil iniuste, nihil libidinosè, nihil incontinenter esse faciendum. 3. Offic.

32. Quum dispicere coeperimus & sentire quid simus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ nati sumus. 5. de Finib.

33. Si considerare uelimus quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus, quam sit turpe, disfluere luxuria, & delicate ac molliter uiuere: quamq; honestum, parce, continenter, seuerè, sobriè. 1. Offic.

34. Nec figura corporis, nec excellens uis ingenij humani significat ad hanc unam rem natum hominem.

EX CI
nem, ut frueretur un
35. Animus est inge
gnitio nobis cum
pellari solet. 1. de Leg
36. Est animus celo
pressus & quasi tem
natura æternitatq;
37. Humanus ani
cum alio nullo nisi ca
comparari potest. Hi
cies ita curata est, a
fecta mens, id est, ab
tus. 5. Tusc.
38. Nulla est ceteri
ritate cõparari qui
necesse est ita ferat
celi hoc, in quo tub
39. Oportet ut ipse
scat, coniunctioq; cu
quo insatiabili gaudi
40. Cum animus, q
i corporis obsequi
patemq; sicut labem
omnemq; mortis dolo
tatemq; caritatis com
ra coniunctos suos
quam religionem su

nem, ut fruere tur uoluptatibus. 2. de Finib.

35. Animus est ingeneratus à Deo, ex quo uere uel agnitio nobis cum cælestibus, uel genus, uel stirps appellari solet. 1. de Legib.

36. Est animus cælestis ex altissimo domicilio depressus & quasi demersus in terram, locum diuinæ naturæ eternitatiq; contrarium. Cato Maior.

37. Humanus animus decerptus ex mente diuina cum alio nullo nisi cum ipso Deo, si hoc fas est dictu, comparari potest. Hic igitur si est excultus, et si eius acies ita curata est, ut ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens, id est, absoluta ratio, quod est idem uirtus. 5. Tusc.

38. Nulla est celeritas, quæ possit cum animi celeritate cõparari: qui si manet incorruptus, suiq; similis necesse est ita feratur, ut penetret & diuidat omne cælū hoc, in quo nubes, imbres uentiq; coguntur. 1. Tu.

39. Oportet ut ipsa se mens uitijs exutam cognoscat, coniunctamq; cum diuina mente se sentiat, ex quo insatiabili gaudio compleatur. 5. Tusc.

40. Cum animus, cognitio perceptisq; uirtutibus, à corporis obsequio indulgentiaq; discesserit, uoluptatemq; sicut labem aliquam decoris oppreßerit, omnemq; mortis dolorisq; timorem effugerit, societatemq; caritatis coniecerit cum suis, omnesq; natura coniectos suos duxerit, cultumq; deorum & puram religionem susceperit, & exacerit illam ut
oculo

oculorum, sic ingenij aciem ad bona deligenda & reijcienda contraria, quæ uirtus ex prouidendo est appellata Prudentia: quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemq; cum cælum, terras, maria rerumq; omnium naturam perspexerit, eaq; unde generata, quò recurrant, quando, quomodo obitura, quid in ijs mortale & caducum, quid diuinum æternumq; sit, uiderit, ipsumq; ea moderantem & regentem penè prehenderit, seseq; non unis circumdatum mœnibus popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi unius urbis agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atq; in hoc conspectu & cognitione nature, dij immortales, quàm se ipse noscet, quod Apollo præcepit Pythius? quàm contemnet, quàm despiciet, quàm pro nihilo putabit ea, quæ uulgo ducuntur amplissima. I. de Legib.

41. Animus cum est secum, secumq;, ut dicitur, uiuit, tum quæ ad se pertinent, ea curat: quæ sua sunt, cognoscit, noscit seipsum. I. Tusc.

42. Si quis est hoc robore animi, atq; hac indole uirtutis ac continentie, ut respuat omnes uoluptates, omnemq; uitæ suæ cursum in labore corporis atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remissio, non equalium studia, non ludi, non conuiuia delectent, nihil in uita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instrua

instruam atq; omnia
43. Alie spectare
nam domum contem
te, nec in prænij
ram: suis te illecebr

urum decus. Som. Scip.

44. Cogitantes sup
ni exigua & minima

45. Quid poterit
is, cui eternitas om

guitudo? Nam quid
exigua uita breuitas

qui semper animo sic

sum accidere possit, n

uouum? Atq; idem

dit, ut semper uideat

lia atq; angore uacua

na inuenerit, hunc ap

46. Confer nostram
nate, & breuissimam

47. Cælestia semper
nito. Som. Scip.

48. Nihil est melius
tum & libertate con

er. Bruto.

49. Abeunt omnia
50. Nemo confidat

instructum atq; ornatum puto. Pro M. Cælio.

43. Altè spectare si uoles, atq; hanc sedem & æternam domum contueri: neq; sermonibus uulgi dederis te, nec in præmijs humanis spem posueris rerum tuarum: suis te illecebris oportet ipsa uirtus trahat ad uerum decus. Som. Scip.

44. Cogitantes supera atque cælestia, hæc nostra ut exigua & minima contemnamus. 4. Acade. quæst.

45. Quid potest ei uideri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota sit magnitudo? Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua uitæ breuitate magnū sapienti uideri potest, qui semper animo sic excubat, ut nihil ei improuissimum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum? Atq; idem ita in omnes partes aciem intendit, ut semper uideat sedem sibi ac locum sine molestia atq; angore uiuendi, ut quemcunq; casum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 4. Tusc.

46. Confer nostram longissimam ætatem cū æternitate, & breuissima reperietur. 1. Tusc.

47. Cælestia semper spectato, illa humana contemnit. Som. Scip.

48. Nihil est melius, quàm memoria rectè factorum & libertate contentum negligere humana. Cicer. Bruto.

49. Abeunt omnia unde orta sunt. Cato Maior.

50. Nemo confidat, semper sibi illud stabile et firmum

mum permansurum, quod fragile & caducum sit. 2. Tuscul.

51. O dij boni quid est in hominis uita diu? Mihi ne diuturnum quidem quicquam uidetur, in quo est aliquid extremum. cum enim id aduenit, tum illud quod præterijt, effluxit: tantum remanet quod uirtute & recte factis sis consecutus: horæ quidem cedunt & dies & menses & anni, nec præteritum tempus unquam reuertitur, nec quid sequatur, sciri potest. Cato Maior.

52. Quis est, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad uesperum esse uicturum? Cato Mai.

53. Nemini exploratum potest esse, quomodo sese habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad uesperum. 2. de Finib.

54. Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit uita nostra: neq; esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus, conditione uiuamus: neue tam grauitè eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus, euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis, cogitemus. Cic. Titio, Famil. 5.

55. Vtrum uiuere an mori sit melius, dij immortales sciunt: hominem quidem arbitror scire neminem. 1. Tusc.

56. Ex ipsa uita discedimus tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura dia

disertorum, non ha

17. Mors terribilis est

consequuntur non quia

perad.

58. Sic habet, ut non

59. Som. Scip.

60. Corpus hoc est mi

61. Pro Se. 5.

62. Dicitur uia, u

63. animorum e corp

64. animi uitij contem

65. dederunt: is de

66. à consilio decerunt.

67. uarunt, quibusq; fun

68. gio, suntq; in corp

69. decerunt, his ad illos, a q

70. ut reditus. 1. Tusc.

71. Eorum animi, qui

72. uiderunt, eorumq; se qu

73. uisq; libidinum uolunt

74. hominum iura uolunt

75. in ipsam uoluntatem

76. in celum, nisi multus co

77. Som. Scip.

78. Qui recte et boni

79. dati confecerit, ad a

80. immoderate, aut im

ra diuersorium, non habitandi dedit. Cato Maior.

57 Mors terribilis est ijs, quorum cum uita omnia
extinguuntur: non ijs, quorum laus emori non potest.
Parad.

58. Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus
hoc. Som. Scip.

59 Corpus hoc est mortale, animi uero motus sem-
piterni. Pro Sest.

60 Duæ sunt uia, ut ait Socrates, duplicesq; cur-
sus animorum è corpore excedentium. Nam qui se
humanis uitijs contaminarunt, & se totos libidini-
bus dederunt: ijs deuium quoddam iter & seclu-
sum à consilio deorum. Qui autē se integros castosq;
seruarūt, quibusq; fuit minima cum corporibus con-
tagio, suntq; in corporibus humanis uitam imitati-
onem deorum, his ad illos, à quibus sunt profecti. facilis pa-
tet reditus. I. Tusc.

61. Eorum animi, qui se corporis uoluptatibus de-
diderunt, earumq; se quasi ministros præbuerunt, im-
pulsuq; libidinum uoluptatibus obedientium, deorum
& hominum iura uiolarunt, corporibus elapsi, circa
terrā ipsam uolutantur, nec in hunc locū cælestem. i.
in cælum, nisi multis exagitati seculis, reuertuntur.
Somn. Scip.

62 Qui recte et honeste curriculū uiuendi à natu-
ra datū confecerit, ad astra facile reuertetur: nō qui
aut immoderate, aut intemperanter uixerit. De Vni.

63. Omnibus qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in caelo ac definitus locus, ubi beati sempiterno aeo fruuntur. Som. Scip.

64. Omnium animi sunt immortales, sed bonorum fortiumq; diuini. 2. de Leg.

65. Bonorum uirorum mentes mihi diuinae atq; aeternae uidentur, & ex hominum uita ad deorum religionem sanctimoniamq; demigrare. pro C. Rab.

66. Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cupiditatum & emulationum erimus expertes. 1. Tuscul.

67. Vestra quae dicitur uita, mors est. So. Scip.

68. vetat dominans ille in nobis Deus, iniussu hinc nos suo demigrare. Quum uero causam iustam Deus ipse dederit, nae ille mediusfidius uir sapiens letus ex his tenebris in lucem illam excesserit: nec tamen illa uincula carceris ruperit, leges enim uetant: sed tanquam a magistratu aut ab aliqua potestate legitima, sic a Deo euocatus atq; emissus exierit. 1. Tusc.

69. Tibi & pijs omnibus est animus in custodia corporis retinendus: nec iniussu eius a quo ille est nobis datus, ex hominum uita migrandum est, ne munus assignatum a Deo defugisse uideamur. Som. Scip.

70. Non est iniussu Imperatoris, id est, dei, de praesidio & statione uitae decedendum. Cato Maior.

71. Nisi Deus istis te corporis custodijs liberauerit, ad caelum aditus patere non potest. Som. Scip.

72. Nos si quid tale acciderit, ut à Deo denuntiatum uideatur ut exeamus è uita, læti & agentes gratias pareamus, emittiq; nos è custodia & leuari uinoculis arbitremur, ut aut in æternã & planè nostram domum remigremus, aut omni sensu molestiaq; careamus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen simus animo, ut horribilem illum diem alijs, nobis faustum putemus: nihilq; in malis ducamus quod sit uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omnium constitutum. Non enim temerè nec fortuitò sati & creati sumus, sed profectò fuit quædam uis, quæ generi consuleret humano, nec id gigneret aut aleret, quod quàm exanclauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. i. Tusc.

73. Nec unquam bono quidquam mali euenire potest, nec uiuo, nec mortuo: nec unquam eius res à dijs immortalibus negligentur. i. Tusc.

74. Improbo bene esse non potest. In Par.

75. Animi conscientia improbi semper cruciantur. 2. de Finib.

76. Impij poenas luunt, &c. i. de Leg. Vide Impij. 3.

77. Cuiusuis est hominis errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore. Philip. 12.

78. Facilius ijs ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab errato se reuocare moliuntur: est enim humanum peccare, sed beluinum in errore perseuerare. in Vatin.

79. Optimus est portus pœnitenti, mutatio contra
filij. Philipp. 12.

80. Sit erranti medicina confessio. Cic. Octa.

Permulta nos consultò omisimus, & ea in pri-
mis, quæ ad dicendi facultatem & exercitatio-
nem magis quàm ad institutum nostrum perti-
nere uidebantur: quibus aliquândo proprius &
suus locus à nobis, si hunc nostrum laborem
probari intellexerimus, tribuetur.

ILLUSTRES QUÆ-

DAM SENTENTIAE EX OPTI-

mis quibusq; alijs auctoribus selectæ, per
eundem Petrum Lagnerium.

Virtus.

I.

IRTVTE homini à dijs immortalibus
nihil melius datum est.

Amplissimum sibi ipsi præmium est uirtus
Ipsa quidem uirtus sibi met pulcherri-
ma merces. Sil. Ital.

Omnia ei adsunt bona, quem penes est
uirtus. Plautus.

Sola uirtus expers sepulcri. Virtuti fortuna cedit.

Virtus fortunæ non est indiga. Virtus fortunare solet. Sall.

Nunquam potest non esse uirtuti locus. Seneca,

Virtuti omnia parent. Domat omnia uirtus. Sallust.

Famam extendere factis, Hoc uirtutis opus. Virg.

Virtutis & gloriæ comes inuidia.

Vires